

Please note! This is a self-archived version of the original article.

Huom! Tämä on rinnakkaistalenne.

To cite this Article / Käytä viittauksessa alkuperäistä lähdettä:

Asikainen, E. & Kangastie, H. (2021) Terveystenhoitaja kestävän kehityksen ja vastuullisuuden edistäjänä. Terveystenhoitaja, 6/2021, 12-14.

Terveydenhoitaja kestävän kehityksen ja vastuullisuuden edistäjänä

Kestävä kehitys ja vastuullisuus ovat nousseet yhteiskunnassamme erityisen vahvasti esille Yhdistyneiden kansakuntien (YK) kestävän kehityksen ohjelman Agenda 2030:n ja nykyisen hallitusohjelman myötä. Miten tämän tulisi näkyä terveydenhoitajan työssä ja koulutuksessa?

EVELIINA ASIKAINEN
HTT, lehtori
(Kestävä koulutus ja
opettajuus)
Tampereen ammatti-
korkeakoulu

HELENA KANGASTIE
TtM, terveydenhoitaja,
erityisasiantuntija
(TKI&O)
Lapin ammatti-
korkeakoulu

Opetus- ja kulttuuriministeriö on laatinut kestävän kehityksen linjauksen hallinnonalalleen, ja ammattikorkeakoulut ovat sitoutuneet toiminnassaan edistämään kestävää ja vastuullista toimintaa. Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvoston marraskuussa 2020 hyväksymässä Kestävä ja vastuullinen ammattikorkeakoulu -ohjelmassa asetetaan tavoitteeksi, että jokainen ammattikorkeakoulussa opiskeleva opiskelija tuntee kestävän kehityksen perusteet ja osaa edistää omassa toiminnassaan ja valmistuneena ammatillisena kestävää kehitystä työssään ja yhteiskunnassa.

Tässä artikkelissa pohdimme terveydenhoitajan työtä ja koulutusta kestävän kehityksen edistämisen näkökulmasta ja esitämme, miten koulutuksen avulla voidaan varmistaa, että valmistuvat terveydenhoitajat osaavat työssään edistää kestävä kehitystä ja vastuullisuutta.

Terveydenhoitaja kestävä kehitystä edistämässä

Terveydenhoitaja toimii terveyden edistämässä ja ennaltaehkäisevässä hoitotyössä ja on terveyttä edistävän hoitotyön asiantuntija. Terveydenhoitajan asiakkaina ovat yksilöt ja yhteisöt, ja työn tavoitteena on ehkäistä ja ylläpitää yksilöiden, perheiden, työ- ja muiden yhteisöjen, väestön ja ympäristön terveyttä. Terveyden-

hoitaja ehkäisee myös sairauksia ja vahvistaa asiakkaiden voimavaroja, itsehoitoa ja kykyä elää terveellisesti.

Kun terveydenhoitajan työtä tarkastellaan YK:n kestävän kehityksen tavoitteiden kautta, havaitaan, että työssä toimitaan monien tavoitteiden edistämiseksi.

Kun terveydenhoitajan työtä tarkastellaan YK:n kestävän kehityksen tavoitteiden kautta (Kuva 1), havaitaan, että työssä toimitaan monien tavoitteiden edistämiseksi. Terveydenhoitajan perustehtävät toteuttavat suoraan kestävän kehityksen tavoitteita *Terveyttä ja hyvinvointia* (tavoite 3) sekä *Eriarvoisuuden vähentäminen* (tavoite 10), koska neuvontaa terveellisistä elämäntavoista tarjotaan kaikille osana julkista terveydenhuoltoa. Vaikka Suomessa on vain harvoin suoranaista puutetta ruuasta, terveellisiin ravitsemustottumuksiin tai vaikkapa vegaanisen ruokavalion terveelliseen noudattamiseen ohjaaminen toteuttaa osaltaan tavoitetta *Ei nälkää* (tavoite 2). Tehdessään perustyötään jokainen terveydenhoitaja siis luo kestävämpää maailmaa. Tätä kaikkea tehdään yhteistyössä monien toimijoiden kanssa, mikä sinällään toteuttaa

Kuva 1. Kestävän kehityksen tavoitteet.

kestävän kehityksen tavoitetta *Yhteistyö ja kumppanuus* (tavoite 17).

Työn sisällön lisäksi kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttamiseen vaikuttaa työn tekemisen tapa: millaisia tarvikevalintoja tehdään, miten jätehuolto on järjestetty, miten rakennuksia lämmitetään, miten liikutaan paikasta toiseen jne. Nämä liittyvät moniin tavoitteisiin. Yksittäinen työntekijä voi kokea, että hänen vaikutusmahdollisuutensa asioiden järjestämiseen ovat pienet. Kuitenkin monet kunnat ovat sitoutuneet hiilineutraaliuteen (ns. HINKU-kunnat) ja arvostavat henkilöstön tekemiä avauksia, joilla voidaan muuttaa arkea kestävämmäksi.

Kestävä kehitys osana ammatti-identiteettiä

Terveydenhoitajien koulutus kestää noin neljä vuotta ja opintojen laajuus on 240 opintopistettä. Terveydenhoitaja (AMK) -tutkinto sisältää sairaanhoitajakoulutuksen. Tuona aikana opiskelijalle rakentuu terveydenhoitajan ammatti-identiteetti. Kestävän kehityksen edistämisen näkökulmasta olisi tärkeää, että myös tämä asia rakentuisi osaksi ammatti-identiteettiä.

Näemme, että siihen tarvitaan kahta asiaa. Ensinnäkin opiskelijoiden tulee ymmärtää heidän työnsä merkitys terveyden edistämistä laajemmassa kestävän kehityksen edistämisen kontekstissa, jolloin perustyön merkitys osana kestävämmän maailman rakentumista

ta hahmottuu heille. Toiseksi heidän täytyy saada taitoja, joilla he osaavat edistää kestäviä valintoja työyhteisön arjessa. Ensimmäinen tavoite tarkoittaa kestävän kehityksen tavoitteiden sisältöjen kytkemistä eri opintojaksoihin, toinen sellaisia pedagogisia ratkaisuja, jotka edistävät opiskelijoiden toimimista muutoksen tekijöinä.

Kestävä kehitys ja opinnot

Terveydenhoitajan opinnot tarjoavat monia mahdollisuuksia käsitellä kestävän kehityksen kysymyksiä ja kestävän kehityksen rakentamista, sillä ennaltaehkäisevä toiminta sekä terveyden ja hyvinvoinnin ylläpitäminen tukee suoraan YK:n kestävän kehityksen tavoitteita. Pandemiatilanne on korostanut esimerkiksi infektioiden ennaltaehkäisyyn liittyviä näkökulmia ja tarjoaa mahdollisuuden käsitellä yhteiskunnallisuutta, yhteisvastuuta ja tutkitun tiedon kysymyksiä. Nämä liittyvät vahvasti sosiaalisen kestävyden tavoitteisiin, esimerkiksi vahvoihin instituutioihin, hyvään koulutukseen ja eriarvoisuuden vähentämiseen.

Kestävän kehityksen näkökulmat ovat terveydenhoitajalle myös tärkeä voimavara erilaisten asiakkai-

Terveydenhoitajan opinnot tarjoavat monia mahdollisuuksia käsitellä kestävän kehityksen kysymyksiä ja kestävän kehityksen rakentamista.

den kohtaamisessa. Esimerkiksi ilmastoahdistus, erilaiset ruokavaliot ja erilaiset kulttuurit tai sosiaalisesta mediasta ammennetut rokotekielteiset näkemykset kävelevät vastaanotolle asiakkaiden mukana. On tärkeää, että terveydenhoitaja pystyy toisaalta kohtaamaan asiakkaan empaattisesti ja toisaalta tukeutumaan näyttöön perustuvaan tietoon perustellessaan omaa toimintaansa.

Kestävän kehityksen osaaminen ei ole vain tietämistä. Kysymys on myös taidoista, joilla edistetään muutosta kohti kestävämpää maailmaa. YK:n kasvatus-, tiede- ja kulttuurijärjestö Unesco on määritellyt kestävän kehityksen taidot vuonna 2017. Ne ovat hyvin lähellä ammattikorkeakoulujen geneerisiä osaamisia, kuitenkin korostaen systeemiajattelua, ennakointia ja tulevaisuusajattelua (Taulukko 1). Keskeistä Unescon kestävän kehityksen taidoissa on, että eri taidoista muodostuu kokonaisvaltainen ongelmanratkaisuosaaaminen ja kyky viedä eteenpäin muutoksia. Tällaisten taitojen kehittyminen vaatii pedagogisia ratkaisuja, jotka vaativat asioiden yhdistämistä ja perustelua sekä antavat opiskelijalle mahdollisuuksia olla aloitteellinen ja vaikuttaa yhteisöönä opintojen aikana.

Kohti kestäväää terveydenhoitajakoulutusta

Koulutuksen järjestäjinä ammattikorkeakouluilla on vastuu uudistaa koulutuksia niin, että ne vastaavat

maailman haasteisiin ja tarpeisiin ja kouluttavat osajia yhteiskuntaan. Tällä hetkellä elämme aikaa, jossa kaikkien ammattilaisten on osallistuttava muutokseen, jolla mahdollistamme maapallon kantokyvyn rajoissa oikeudenmukaisesti tapahtuvan ihmiselon tällä planeetalla.

Terveydenhoitajilla on tässä työssä suuri rooli ja suomalainen terveydenhoitajakoulutus kouluttaa jo erinomaisia, osaavia ammattilaisia. Jokainen opettaja voi kuitenkin työssään miettiä tapoja vahvistaa kestävän kehityksen tietojen ja taitojen osuutta opetuksessaan. Esimerkiksi erilaiset opiskelijalähtöiset ja toiminnalliset menetelmät tai ongelmalähtöinen pedagogiikka edistävät kestävän kehityksen taitojen saavuttamista. Lisäksi YK:n kestävän kehityksen tavoitteet tarjoavat erinomaisen välineen opetussuunnitelmatyöhön. Niiden avulla on mahdollista jäsentää opetussuunnitelmaa kestävän kehityksen näkökulmasta ja saada opinnoissa jo oleva kestävyys näkyviin. Opettajasta muutos voi tuntua haasteelliselta, pelottavaltakin. Se on kuitenkin osa opettajan työtä tässä maailmassa: kouluttaa kestävän kehityksen periaatteiden mukaan toimivia ammattilaisia. ■

➤ *Lähdeluettelon voi pyytää toimituksesta.*

Systeemiajattelu	Tunnistaa, ymmärtää ja analysoi ilmiöiden suhteita sekä kompleksisia systeemeitä osana työtään sekä osaa käsitellä epävarmuutta.
Ennakointiosaaminen ja tulevaisuusajattelu	Ymmärtää ja arvioi monenlaisia tulevaisuuksia ja tekojen vaikutuksia; osaa käsitellä riskejä ja muutoksia sekä soveltaa varovaisuusperiaatetta.
Eettinen osaaminen	Ymmärtää ja arvioi toimintansa taustalla olevia normeja ja arvoja sekä käyttää kestävyysarvoja ja -tavoitteita päätöksenteossa.
Strateginen osaaminen	Vie eteenpäin kestävyttä edistävien toimintatapojen käyttöönottoa.
Yhteistyöosaaminen	Osaa oppia muilta; toimii empaattisesti, toisia ymmärtäen, osaa käsitellä ryhmän konflikteja sekä fasilitoida osallistuvaa ongelmanratkaisua.
Kriittinen ajattelu	Kyseenalaistaa ja arvioi normeja, käytäntöjä ja mielipiteitä; osaa ottaa kantaa kestävyteen liittyvissä kysymyksissä.
Kyky arvioida omia toimiaan ja ajattelumallejaan	Reflektoi omaa rooliaan, arvioi ja motivoi omaa toimintaansa; osaa käsitellä omia tunteitaan ja toiveitaan.
Integroitu ongelmanratkaisuosaaaminen	Soveltaa erilaisia ongelmanratkaisustrategioita ja kehittää toimivia, osallistavia ja tasa-arvoisia kestäväää kehitystä edistäviä ratkaisuvaihtoehtoja.

Taulukko 1. Unescon Kestävän kehityksen edistämisen läpileikkaavat osaamiset tiivistetysti (mukaillen).